

6. Trh práce

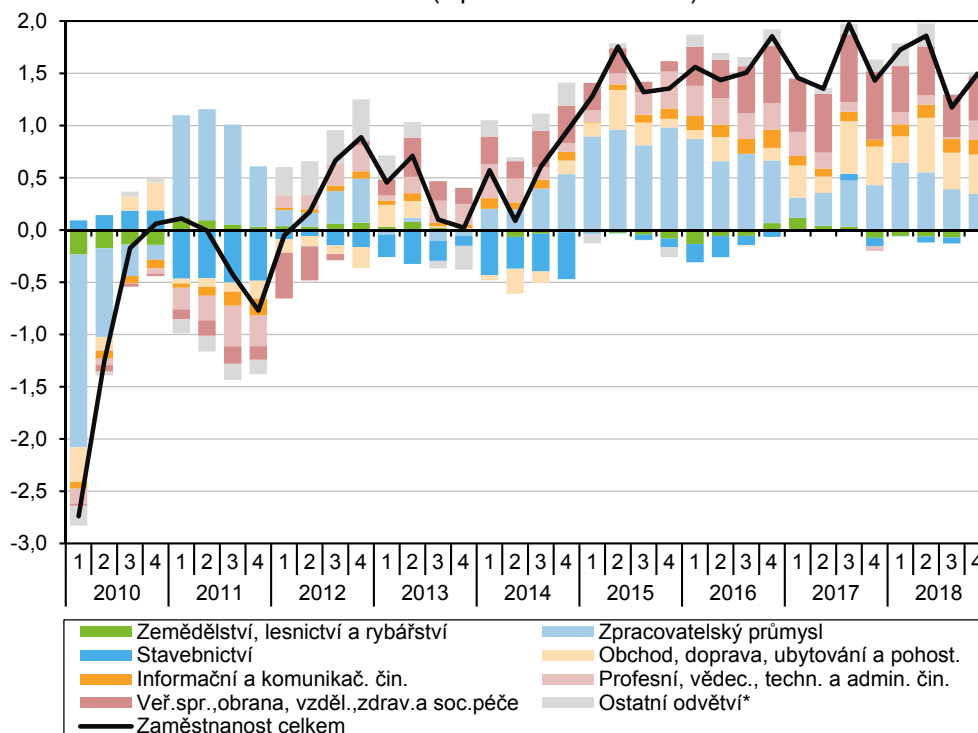
Svízný růst zaměstnanosti pokračoval již čtvrtým rokem v řadě. V průběhu loňského roku ale zvolňoval.

Zaměstnanost loni vzrostla především vlivem vyššího zapojení ekonomicky neaktivních a sílící zahraniční migraci.

V roce 2018 zažíval tuzemský trh práce vrcholné období. Počet pracovníků¹ se oproti roku 2017 zvýšil o 1,6 %, podobným tempem přitom rostl i v předešlých třech letech. V průběhu loňského roku bylo ale patrné zvolňování růstu. Zatímco v 1. i 2. čtvrtletí celková zaměstnanost mezikvartálně posílila o 0,6 %, ve 3. čtvrtletí již stagnovala a ve zbylé části roku dosáhl růst 0,4 %. Pod vlivem zpomalování hospodářského růstu v Česku a EU, i sílících nejistot na zahraničních trzích podniky svá optimistická očekávání dalšího růstu zaměstnanosti z počátku roku 2018 postupně korigovaly – to se týkalo zejména průmyslu a vybraných služeb, naopak ve stavebnictví pozitivní výhledy dále sílily². To mohlo přispět k mírnému zvolnění silného napětí na pracovním trhu pramenícího z nedostatku snadno dosažitelných zdrojů volné pracovní síly³.

Ve 4. čtvrtletí 2018 pracovalo v Česku 5,45 mil. osob, nejvíce v novodobé historii. Vzhledem k tomu, že stavy nezaměstnaných nedoznaly během loňska významnějších změn, přispělo k meziročnímu růstu zaměstnanosti (+83 tis.) hlavně vyšší zapojení dříve ekonomicky neaktivních a dále i sílící zahraniční migrace⁴. Pokračovaly důležité strukturální změny – do věku s nejvyšší mírou ekonomické participace se posouvaly populačně silné ročníky 70. let. Pokles počtu zaměstnaných v nejmladších věkových skupinách byl plně kompenzován vyšší aktivitou lidí na sklonku produktivního věku vlivem prodlužujícího se zákonného i skutečného věku odchodu do důchodu.

Graf č. 14 Celková zaměstnanost (meziročně v %) a příspěvky hlavních odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v procentních bodech)

*Zahrnuje odvětví: Těžba a energetika, Peněžnictví a pojišťovnictví, Činnosti v oblasti nemovitostí, Kulturní, zábavní a rekreační činnosti, Ostatní služby.
Zdroj: ČSÚ (národní účty)

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou v této kapitole údaje o zaměstnanosti uvedeny v pojetí národních účtů v očištění o sezónní vlivy.

² Dle sezónně očištěných údajů z konjunkturálních šetření dosáhlo saldo krátkodobých očekávání zaměstnanosti ve stavebnictví na konci roku 2018 +15 bodů, o rok dříve byl ale podíl podniků očekávajících růst, resp. pokles zaměstnanosti (v nejbližších třech měsících) srovnatelný.

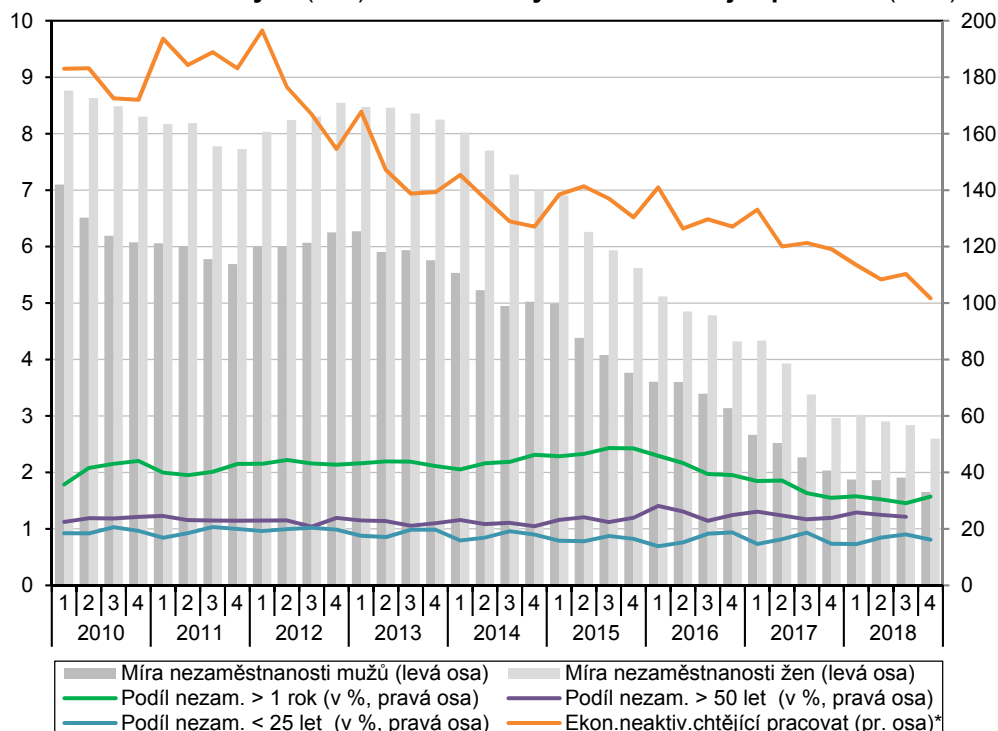
³ Podíl podniků pociťujících nedostatek volné pracovní síly jako bariéru svého růstu dosáhl ve 4. čtvrtletí 2018 v hlavních odvětvích ekonomiky historických maxim (v průmyslu 45 %, ve stavebnictví 41 %, ve vybraných službách 19 %). Na počátku roku 2019 se tento podíl v průmyslu snížil na 39 %.

⁴ Nepřímo o tom vypovídá i sílící meziroční přírůstek počtu cizinců. Dle Ředitelství služby cizinecké policie jich na konci roku 2018 v Česku legálně pobývalo 567 tis., meziročně o 40 tis. více. V letech 2016 i 2017 dosahoval přírůstek cizinců „jen“ 30 tis. osob. Více než třetina z loňského přírůstku cizinců připadala pouze na občany Ukrajiny.

K meziročnímu růstu počtu pracovníků přispěli hlavně zaměstnanci. Z odvětví se dařilo službám, naopak ve stavebnictví zaměstnanost stále nerostla.

K růstu celkové zaměstnanosti v roce 2018 přispěli především zaměstnanci. Počet sebezaměstnaných se sice zvyšoval již třetím rokem v řadě, ale jen slabým tempem (loni o 0,4 %)⁵. Z pohledu odvětví se na růstu celkové zaměstnanosti skoro ze tří čtvrtin podílely služby, kde se dařilo hlavně informačním a komunikačním činnostem (+4,6 %) i odvětvím s dominancí veřejného sektoru (+2,4 %). Důležitou roli si ale stále držel i zpracovatelský průmysl, v němž loni růstové tempo zaměstnanosti zejména díky agenturním pracovníkům neochabovalo (1,8 %). Naopak ve stavebnictví se navzdory svižně rostoucí produkci a zakázkám růst zaměstnanosti dosud nastartovat nepodařilo (-0,4 %)⁶. Pracovníků loni mírně ubylo i v primárním sektoru.

Graf č. 15 Obecná míra nezaměstnanosti mužů a žen, podíl vybr. skupin osob na všech nezaměstnaných (v %) a ekonomicky neaktivní chtějící pracovat (v tis.)*

Poznámka: údaje týkající se míry nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny.

*Jde o osoby, které neprobírají, aktivně práci nehledají (a nespĺňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané), ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.

Zdroj: ČSÚ (VŠPS – výběrové šetření pracovních sil)

Pokles obecné míry nezaměstnanosti se v průběhu roku 2018 prakticky zastavil.

Sezónně očištěná obecná míra nezaměstnanosti se v roce 2018 snižovala již jen nepatrně. V prosinci bylo bez práce pouze 1,9 % ekonomicky aktivních mužů ve věku 15 až 64 let, resp. 2,7 % žen, meziročně o 0,1, resp. 0,3 p. b. méně. V posledních třech letech přispívali k redukci celkové nezaměstnanosti z více než poloviny lidé, kteří byli bez práce déle než rok. V samotném 4. čtvrtletí 2018 ale jejich příspěvek citelně oslabil a podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti dokonce mezičtvrtletně mírně vzrostl (na 31,4 %). To ale nemění nic na skutečnosti, že v celkové nezaměstnanosti již několik čtvrtletí převládá přirozená frikční složka a prostor pro její další snižování se tudíž již z velké části vyčerpal.

Ve většině novějších členských států EU klesla míra nezaměstnanosti na historická minima.

Česko nadále drželo pozici státu s nejnižší mírou nezaměstnanosti mezi státy EU – u nezaměstnanosti žen to platilo šest čtvrtletí v řadě, u mužů dokonce devatenáct. Rovněž podíl dlouhodobě složky na celkové nezaměstnanosti byl na konci loňského roku v Česku o více než 10 p. b. nižší než průměr Unie. Ve většině novějších členských

⁵ Z podrobnějších údajů dle výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) vyplynulo, že počet podnikatelů bez zaměstnanců (odpovídající v pojetí národních účtů kategorií sebezaměstnaných) se loni meziročně nezměnil (706 tis.). Podnikatelů se zaměstnanci ve stejném období mírně přibýlo (+1,1 %, na 166 tis.).

⁶ Dokládají i to údaje z VŠPS. Pracujících ve stavebnictví ve 4. čtvrtletí 2018 meziročně o 3,4 % ubylo (za celý rok pak rovná 2 %).

zemí (vyjma Slovinska, Kypru a států Pobaltí), ale i např. v Německu či Velké Británii klesla celková míra nezaměstnanosti na historická minima (ve srovnatelné řadě od počátku 90. let). Naopak v některých významných státech eurozóny (Francii či Itálii) setrvala bez výraznějších pohybů blízko 10% hranice (za posledních pět let se snížila jen v rozmezí 1 až 2 p. b.). I proto se držela nezaměstnanost v eurozóně téměř 1 p. b. nad úroveň lokálního minima z vrcholu konjunktury minulé dekády, zatímco v celé EU tuto svou úroveň již ve 2. loňském čtvrtletí překonala.

Meziměsíční růst počtu volných míst přetrvával již plné dva roky. Na konci roku bylo v nabídce ÚP rekordních 324 tis. míst.

Poptávka po pracovnících zůstává v tuzemské ekonomice nadále silná. Počet volných pracovních pozic v nabídce úřadů práce (ÚP) meziměsíčně rostl (navzdory sezónním vlivům) nepřetržitě od konce roku 2016⁷. Na konci prosince 2018 čítal rekordních 324 tis. míst, šlo o více než dvojnásobný počet proti vrcholu konjunktury minulé dekády. Meziroční přírůstek volných míst (+107,8 tis.) byl ale z pohledu kvalifikačních nároků i regionů⁸ značně nerovnoměrný. Z již bezmála 87 % se na něm podílely pozice s velmi nízkými deklarovanými kvalifikačními nároky (maximálně základní vzdělání). Na základě podrobnějších údajů MSPV z předchozích let lze soudit, že šlo z velké části o relativně neatraktivní pozice cílené primárně na zahraniční pracovníky⁹. Naopak nabídka míst pro lidi s maturitním či vyšším vzděláním (kteří na tuzemském pracovním trhu převažují) vzrostla v ČR loni jen o 4,8 tis. (na 36,6 tis.) a v šesti krajích dokonce mírně poklesla.

Převís volných míst nad uchazeči o práci trvá od jara 2018. V druhé polovině roku zůstal tento poměr již stabilizovaný.

Počínaje dubnem 2018 začal počet uchazečů o práci v evidenci ÚP zaostávat za počtem nabízených volných míst. Na konci prosince činil tento poměr 0,7, v druhé polovině loňského roku se přitom již výrazně nesnižoval (vlivem zvolnění tempa růstu nových míst i sezónního nárůstu uchazečů o práci na sklonku roku). Převís poptávky nad nabídkou pracovní síly signalizovaly na konci roku dvě třetiny krajů a mírně nadpoloviční část okresů ČR¹⁰. Z hlediska kvalifikačních tříd platilo obdobné také u specialistů (0,7), řemeslníků a opravářů (0,4), obsluhy strojů a zařízení (0,2) a pomocných a nekvalifikovaných pracovníků (0,9).

Tempo růstu průměrných mezd ve 4. čtvrtletí mírně oslabilo. Souviselo to hlavně s vývojem v odvětvích s dominancí veřejného sektoru, ke zvolnění ale došlo i v podnikové sféře.

V roce 2018 vzrostla (dle podnikových statistik) průměrná hrubá nominální mzda zaměstnance v ekonomice o 8,1 %. Celoroční tempo se navyšovalo již pátým rokem v řadě a mírně převyšovalo růst z vrcholu konjunktury minulé dekády. Ve 4. čtvrtletí ale došlo ke zpomalení na 6,9 % (snížilo se i mezikvartální tempo na 1,5 %, v předchozí části roku dosahovalo 2,0 až 2,2 %). Za tímto zvolněním stálo hlavně odvětví vzdělávání a též veřejná správa (vč. obrany a povinného sociálního zabezpečení)¹¹. V menší míře se ale projevilo i ve většině odvětví s dominancí nefinančních podniků¹². To mohlo souviset s opatrnějším výhledem (zejména exportně orientovaných) podniků do roku 2019, poklesem jejich míry ziskovosti i rozevíráním nůžek mezi dynamikou mzdových nákladů a produktivitou práce (k němuž docházelo v posledních třech letech). Na druhou stranu významnějšímu zvolnění mzdového růstu v podnikové sféře bránila stále silná poptávka po pracovnících, která při praktickém vyčerpání volných pracovních sil v tuzemsku nemohla být adekvátně uspokojena¹³.

⁷ Tento růst se přenesl i do počátku roku 2019. Během ledna a února 2019 přibýlo dalších 8,7 tisíc míst, ÚP jich celkově nabízely 333,1 tis.

⁸ Více než čtvrtina celorepublikového přírůstu míst za rok 2018 připadala pouze na Plzeňský a Pardubický kraj.

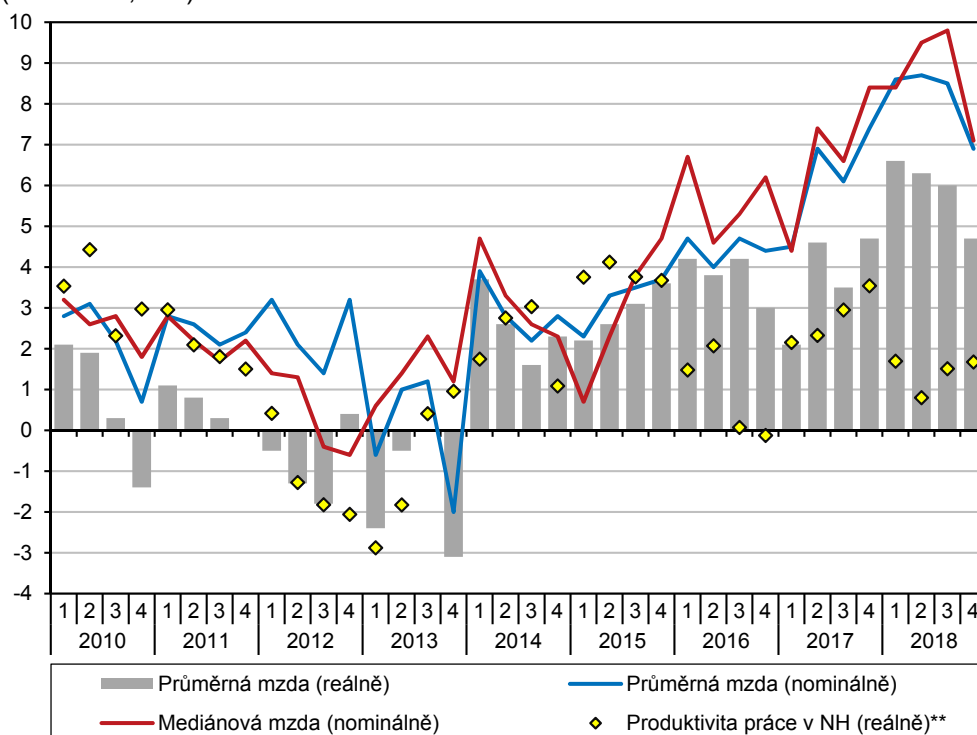
⁹ Na celkovém růstu volných míst v roce 2018 se pozice zařazené do kvalifikační třídy Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci podílely jen z necelých 30 %. Naopak pozice, kde v ČR typicky pracují lidé s nižším středoškolským vzděláním (vyučení) – Obsluha strojů, zařízení, montéři, resp. Řemeslníci a opraváři – se na růstu volných míst podílely ze 42 %, resp. 18 %.

¹⁰ Více než 2,5 uchazeče na volné místo připadlo pouze v šesti okresech (Karviná, Jeseník, Ústí nad Labem, Bruntál, Znojmo a Hodonín).

¹¹ V 1. až 3. čtvrtletí 2018 vzrostla průměrná mzda ve vzdělávání meziročně o 12,8 %, ve 4. čtvrtletí o 6,0 %. V odvětví veřejné správy činila obdobná tempa 11,8 % a 5,1 %. Tyto rozdíly souvisely s vysokou srovnávací základnou konce 2017 (od listopadu došlo k navýšení platů pedagogů i zaměstnanců veřejné správy o 15 %). Další navýšení v následujícím roce bylo realizované až s platností k 1. lednu 2019.

¹² Ve váhově nejvýznamnějším odvětví služeb – Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel – rostly průměrné mzdy v 1. čtvrtletí 2018 o 8,4 %, v další části roku mírně ztrácely na tempu a ve 4. kvartálu čítaly 7,6 %. Ve zpracovatelském průmyslu rostly výdělky v 1. pololetí o 7,8 %, ve zbylé části roku pak o 7,1 %.

¹³ Dokládá to i pokračující pokles počtu ekonomicky neaktivních osob, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat. Ve 4. čtvrtletí 2018 jich dle šetření VŠPS bylo 102 tis. (meziroční pokles o sedminu). Proti konjunkturám rokům minulé dekády jich bylo dokonce o téměř polovinu méně.

Graf č. 16 Průměrná hrubá měsíční mzda, mzdový medián a produktivita práce*
(meziročně, v %)

**Podíl sezónně neочиštěného HDP a zaměstnanosti (v pojetí národních účtů).

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Nejvyšším tempem vzrostly loni průměrné výdělky ve vzdělávání, opačně na tom bylo peněžnictví a pojišťovnictví.

Objem vyplacených mezd ve zpracovatelském průmyslu za tempem v celé ekonomice mírně zaostal.

Mírný pokles mzdové diference pokračoval. Kupní síla mezd vzrostla nejvíce za posledních šestnáct let.

Zatímco ve 4. čtvrtletí 2018 se meziroční růst mezd mezi hlavními odvětvími ekonomiky příliš neodlišoval (pohyboval se mezi 5 a 8 %, slabší byla jen ve váhově okrajové těžbě a dobývání: 3,7 %), v celoročním pohledu se vývoj v odvětvích více rozcházel. Nejrychleji stouply loni hrubé výdělky ve vzdělávání (10,7 %), i tak jejich průměrná měsíční výše (31,4 tis. korun) za úrovní národního hospodářství stále mírně zaostávala. Jen nepatrně slabším tempem si polepšili i zaměstnanci v dalších odvětvích s dominancí veřejného sektoru. Z ostatních odvětví se nejvíce dařilo činnostem v oblasti nemovitostí, kde byl růst průměrných výdělků (8,2 %) doprovázen i silící zaměstnaností a objem vyplacených mezd tak stoupl nejvíce v celé ekonomice (společně s energetikou a odvětvím vzdělávání). Ve zpracovatelském průmyslu výdělky vzrostly o 7,4 % a poprvé za posledních sedm let zde objem vyplacených mezd za tempem v celé ekonomice zaostal. V ubytování, stravování a pohostinství byly výdělky nadále stimulovány navyšováním zákonné minimální mzdy. Tempo růstu mezd (7,6 %) zde přesto poprvé po třech letech za vývojem v celé ekonomice zaostalo a jejich absolutní výše (18,7 tis. korun) dosahovala jen třetiny úrovně odvětví informační a komunikační činnosti. Nejslabší růst mezi odvětvími si loni připsalo peněžnictví a pojišťovnictví (5,2 %), průměrné výdělky zde rostly nižším tempem než v celé ekonomice již čtvrtým rokem v řadě. Z pohledu regionů se loni mzdová tempa příliš neodlišovala – nejvyšší byla ve Středočeském, Královéhradeckém a Olomouckém kraji (+8,8 %), nejnižší v Praze (7,2 %). Podprůměrný mzdový růst při současném nadprůměrném růstu počtu zaměstnanců přetrvává v metropoli již od konce poslední recese.

Mzdová diference mezi odvětvími i regiony se dále mírně snižovala. Předstih růstu mediánové mzdy nad tempem průměrné mzdy přetrvává s drobnými výkyvy již tři a půl roku. Souvisí to jak s opakovaným posunem výše minimální mzdy (s dopadem do pásem zaručené mzdy), tak i se zvyšováním platů ve státem regulované sféře (zejména ve vzdělávání, kultuře či sociálních službách). Ve 4. čtvrtletí 2018 mediánová mzda zaměstnance v ekonomice meziročně stoupla o 7,1 %, za celý rok o 8,7 %. Pozitivním trendem byl i silný růst kupní síly mezd. Ta loni vzrostla o 5,9 %, nejvíce po roce 2002.